Manvydas Vitkūnas,
Bronius Dakanis

Antazavės dvaro sodyba

2013 m. rugpjūčio mėnesį buvo atlikti žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai Antazavės dvaro sodybos (UK 928) teritorijoje (Zarasų r., Antazavės sen.,). 2013 m. joje numatyta tiesti šilumos trasą iš vaikų namų gyvenamojo korpuso į dvaro rūmus (trasos ilgis – apie 70 m), vandentiekio trasą į dvaro rūmus (trasos ilgis – 26 m) ir buitinių nuotekų trasą (trasos ilgis – 15 m) į Š nuo dvaro rūmų. Projektinis darbų gylis – apie 1,5 m. Planuojamų požeminių komunikacijų vietoje ištirti 6 šurfai, kurių bendras plotas 15 m^2. Taip pat žvalgyta tiesiamos šiluminės trasos vieta – 70 m^2 plotas. Komunikacijų tiesimo darbus vykdė UAB „ISS“.

Antazavės vietovė pirmą kartą paminėta 1560 m. Antazavės apylinkių žemės XVI–XVII a. priklausė Radviloms, nuo 1669 m. – Pliateriams. XVIII a. viduryje Liudvikas Pliateris pagal architekto Lauryno Gucevičiaus projektą Zalvio ežero pakrantėje pradėjo statyti Antazavės dvaro sodybą. Greta jos įrengtas 5 ha ploto parkas. XIX a. II pusėje dvaro sodybą atnaujino ir rūmus perstatė grafas Pranciškus Ledochovskis. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje dvaras priklausė baronų fon Ropų šeimai. I Pasaulinio karo metais dvare veikė vokiečių karinė komendantūra. 1923 m. dvaras išparceliuotas, dvaro žinioje palikta 160 ha žemės. Rūmuose buvęs archyvas išvežtas į Lenkiją. 1937 m. rūmai apdegė. Paskutinieji Antazavės dvaro savininkai Elžbieta ir Nikolajus Voinarovskiai 1941 m. ištremti į Sibirą. Po II Pasaulinio karo dvaro sodyboje įsteigti Antazavės vaikų globos namai. Vaikų globos namams šiuo metu priklauso didžioji dalis dvaro sodybos pastatų, o dvaro rūmuose ketinama įrengti Antazavės amatų centrą.

2012 m. A. Simniškytė dvaro sodybos Š dalyje, Dvaro gatvėje, ties įvažiavimu į sodybos teritoriją ištyrė 6 šurfus – iš viso 6 m^2 plotą, aptiko supiltinį apie 50 cm storio grunto sluoksnį, susidarusį gatvės tiesimo darbų metu (*ATL 2012 metais*, V., 2013, p. 661). Taip pat 2012 m. D. Antropikaitė prie dvaro rūmų pastato ištyrė 4 2x2 m dydžio šurfus – iš viso 16 m^2 plotą bei atliko 16 m ilgio tranšėjos žvalgymus. Tyrimų metu aptiktas 0,6–1,24 m storio XVII–XX a. kultūrinis sluoksnis ir XVIII a. nuogrinda (*ATL 2012 metais*, V., 2013, p. 262–263).

1 pav. Šurfas 1. M. Vitkūno nuotr.
Fig. 1. Test pit 1.

Vandentiekio trasos vietoje, apie 15 m į Š nuo dvaro rūmų ištirtas šurfas 1 (1,5x1,5 m dydžio). Būsimos šiluminės trasos vietoje, atkarpoje nuo dvaro rūmų pagrindinių laiptų vaikų globos namų gyvenamojo korpuso link ištirti šurfai 2, 3, 5 ir 6. Šurfai 2, 3 ir 6 buvo 1,5x1,5 m dydžio, šurfas 5 – 2x1 m dydžio. Planuotų buitinių nuotekų, vandentiekio ir šiluminės trasų įvadų į pastatą vietoje, prie pastato Š fasado ištirtas šurfas 4 (4x1 m dydžio).

Šurfe 1 (1 pav.), tirtame dvaro sodybos kieme, greta gėlyno, taip pat šurfuose 2, 3 ir 6, tirtuose į ŠV–V nuo dvaro rūmų, tarp dvaro rūmų pastato ir tarybiniais metais pastatyto vaikų namų pagrindinio korpuso, rasti labai menki XX a. II pusėje visiškai sunaikinto archeologinio sluoksnio likučiai su pavieniais XVI/XVII–XX a. datuojamais radiniais. Šurfe 1 rasta XIX–XX a. porcelianinio ąsotėlio ąselė, XIX a. butelio dalis ir XVII (?) a. koklio fragmentas. Šurfe 2, permaišyto grunto sluoksnyje rasta XIX–XX a. datuojamos marselinės čerpės dalis, XVI a. puodo pakraštėlis bei XIX–XX a. pradžios butelių dalių. Šurfe 3, iškart po velėna fiksuotas permaišytas sluoksnis, kuriame rasta plačios chronologijos žiestos vadinamosios kaimo keramikos šukė, XIX (?) a. vazono dalis ir XVI a. pabaigos – XVII a. dubeninio koklio fragmentas. 95 cm gylyje šurfe atidengtas smala užsandarintas gelžbetoninis kolektorius.

Į Š nuo dvaro rūmų pastato tirtame šurfe 4, 1–1,5 m gylyje nuo iškasos, iškastos palei rūmus pastato cokolinio aukšto sienos atidengimui ir naujos nuogrindos įrengimui, dabartinio paviršiaus (1 m nuo naujos nuogrindos ir apie 2 m nuo kiemo – privažiavimo prie rūmų paviršių) aptiktas akmenų *grindinys* (2 pav.), siejamas su dvaro rūmų statybos laikotarpiu (XVIII a. II pusė). Šurfe grindinio V galas suardytas tarybiniais metais tiesiant vandentiekio ir kanalizacijos trasas. Išlikusi grindinio dalis tyrimų metu neardyta. Ji saugotina kaip dvaro sodybos paveldo elementas. Kultūrinis sluoksnis nuo žemės paviršiaus iki grindinio paviršiaus permaišytas XX a. vykdytų žemės judinimo darbų metu. Permaišytame sluoksnyje rasta XVI/XVII–XX a. datuojamų radinių, daugiausia – XX a. statybinių griuvenų, stiklo šukių. Šiame sluoksnyje taip pat rasta ankstyvesnių radinių: XVI/XVII a. datuojama pusdubenio dalis, XVIII–XIX/XX a. pradžios koklių fragmentų, XVIII–XIX a. butelio dalis, geležinis skrynios raktas (3 pav.). Prie pat grindinio paviršiaus, H_{abs} 129,93–130,00 m gylyje aptikta XVII–XVIII a. datuojamų butelių fragmentų, XVI–XVII a. sieninio koklio dalis, kaltinė dekoratyvinė durų (?) vinis (4 pav.), neglazūruotos keramikos šukių (4 pav.). Tame pačiame lygyje,

2 pav. Šurfe 4 atidengtas grindinys. M. Vitkūno nuotr.
Fig. 2. The paving unearthed in test pit 4.

1–3 cm aukštyje virš grindinio rasta vėlyvų XX a. langų stiklo ir butelio stiklo duženų, fabrikinės gamybos vinis. Nuo žemės paviršiaus iki pat grindinio paviršiaus buvęs kultūrinis sluoksnis XX a. II pusėje vykdant žemės judinimo darbus yra visiškai permaišytas.

Šurfe 5, tirtame į Š nuo dvaro rūmų pastato, į ŠV nuo pagrindinių laiptų, įžemis nepasiektas. Iki projektinio 1,5 gylio čia rasti per kelis paskutinius dešimtmečius vykdytų žemės judinimo darbų metu išjudinti, o vėliau į šioje vietoje iškastą duobę suversti akmenys ir pavieniai XVII–XX a. datuojami radiniai, tarp kurių – XX a. II pusės šiukšlės, pavieniai XVII/XVIII–XX a. buitinės keramikos ir čerpių fragmentai, plačios chronologijos žiestos vadinamosios kaimo keramikos šukė, XVIII a. datuojamo tamsiai ruda glazūra dengto plokštinio koklio fragmentas, XVIII–XIX a. butelio dalis. Šioje vietoje būta perkasimo, veikiausiai atsiradusio tarybiniu laikotarpiu tiesiant komunikacijas, tvarkant pastato aplinką, rekonstruojant šalia esančius dvaro rūmų fasadinius laiptus.

Po žvalgomųjų tyrimų žvalgyta tiesiamos šiluminės trasos 70 m ilgio, 1 m pločio, nuo 1 iki 1,5 m gylio vieta. Žvalgant tranšėją, jokių radinių, datuojamų ankstyvesniu nei XIX a. II pusė – XX a., nerasta. Vėlyvų radinių mažai – aptiktos kelios vėlyvos (XIX–XX a.) buitinės keramikos ir koklių šukės bei čerpės dalis. Žvalgytos šiluminės trasos tranšėjos vietoje vertingas archeologinis sluoksnis nesusidaręs arba jis sunaikintas ankstesnių žemės judinimo darbų metu. Vandentiekio ir buitinių nuotekų linijos į rūmų pastatą nutiestos požeminiu gruntų gręžimo būdu.

3 pav. Skrynios raktas ir dekoratyvinė vinis iš šurfo 4. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 3. The chest key and decorative nail from test pit 4.

Antazavė Manor complex

In 2013, six test pits (a total of 15 m^2) were excavated at the site of planned utility lines on

4 pav. Keramikos šukės iš šurfo 4. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 4. Potsherds from test pit 4.

the grounds of the Antazavė Manor complex (Zarasai District, East Lithuania). The very poor remains of a cultural layer that was completely destroyed during the Soviet era and contained isolated 16th/17th–20th-centuries finds, was discovered in test pit 1 (Fig. 1) in the complex's courtyard and in test pits 2, 3, and 6 to the NW–W of the manor palace. Stone paving (Fig. 2) connected with the period of the palace's construction (second half of the 18th century) or the palace's 19th-century renovation were discovered at a depth of 1–1.5 m from the present-day ground's surface in test pit 4 to the N of the manor palace. The mixed layer contained 16th/17th–20th-centuries finds: fragments of household pottery (Fig. 3), stove tiles, and glass bottles, an iron key from a chest, and a decorative door (?) nail (Fig. 4). Isolated 17th–20th-centuries finds were discovered in test pit 5.

1 pav. Šurfo 1 vieta liepų alėjos pylimo Š gale. M. Vitkūno nuotr.

Fig. 1. Site of test pit 1 at the N end of the linden walkway embankment.

Manvydas Vitkūnas,
Bronius Dakanis

Daniliškio dvaro sodyba

2013 m. rugsėjį–spalį vykdyti dalies Krekenavos regioniniame parke (Panevėžio ir Kėdainių r.) esančių kultūros paveldo objektų žvalgomieji tyrimai. Jie atlikti planuojamos įrengti infrastruktūros (informacinių stendų, rodyklių, suolų, dviračių stovų ir kitų smulkių turizmo infrastruktūros statinių) įkasimo vietose. Vienas iš tirtų objektų buvo Daniliškio buvusios dvaro sodybos fragmentų (UK 378) teritorija (Panevėžio r., Krekenavos sen.). Daniliškio dvaras istoriniuose šaltiniuose minimas nuo XVI a. pabaigos. Įvairiais laikotarpiais Daniliškis priklausė dvarininkams Mlečkoms, Zavišoms, Romanskiams. XX a. pradžioje dvaro savininku tapo Lietuvos inžinierius mechanikas, profesorius Platonas Jankauskas (1860–1941). 1927 m. duomenimis, dvaro sodyboje būta 15 pastatų, jam iki parceliavimo priklausė 226 ha žemės.

